

CAPUT II.

DE SINGULIS LEGIS ELEMENTIS.

§ I. DE AUCTORE LEGIS.

86. Potestas legis ferendae residet in sola societate perfecta, i. e. in societate quae in se completa est adeoque media ad finem suum assequendum sufficientia in seipsa habet. Jamvero, in genere humano, duae tantum sunt societates perfectae, “ altera civilis, cujus proximus finis est humano generi bonum comparare temporale et mundanum, altera religiosa, cujus est homines ad veram illam felicitatem perducere, ad quam facti sumus caelestem ac sempiternam. ” (Leonis XIII Encycl. *Nobilissima Gallorum gens*) Nullus ergo erit legislator nisi qui in alterutra illa societate supremam auctoritatem obtineat vel facultatem legem ferendi ab eodem acceperit. Haec supponimus in Theologia Dogmatica vel Jure Canonico demonstrata.

87. Ut determinantur ii qui in **Ecclesia** potestate leges ferendi polent, juvat distinguere inter eos qui eam ordinarie habent et eos qui tantum obiter illam exercent.

Ordinarii legislatores in Ecclesia sunt :

I. *Romanus Pontifex* pro omnibus Ecclesiae subditis. Hoc jus solet exercere triplici ratione :

1° Suprema sua auctoritate aliquam Constitutionem edendo qua manifestet suam voluntatem omnes fideles obligandi.

2° Particularem legem ferendo pro certo regno, provincia, ordine religioso.

Ad vim obligandi quod attinet, respicienda sunt tantum verba quae a R. P. adhibentur. Parum autem refert utrum in forma Bullae an Brevis vel aliter edatur lex : nam variae formae Constitutionum Apostolicarum tantum ad externam sollemnitatem spectant. “ Brevia Apostolica rite confecta tantam vim habent in illis materiis, in quibus conficiuntur, quantam Bullae in ceteris materiis. ” (Reiffenstuel in l. 1. Decr. tit. 2. n. 18)

3° Edendo decreta vel leges ope variarum Congregationum Romanarum, quando istae non propriae tantum auctoritati permittuntur, sed Pontifex documentum, a Congregatione exaratum, suum facit et

suprema jussione confirmat. Exemplo sit decretum „ Quemadmodum „ de confessario extraordinario et ratione conscientiae, editum 17 Dec. 1890 per S. Congr. Ep. et Reg. (Vol. II. n. 89)

II. *Episcopus* pro omnibus dioecesanis non exemptis.

Verae legis perpetuitatem procul dubio habent Constitutiones ab episcopo in Synodo promulgatae, et probabilius etiam Statuta extra Synodum, audito tamen Capitulo, facta et promulgata. (Bened. XIV. de Synodo, l. 13. c. 5. n. 1)

Probabilis tamen videtur sententia, quam post Scavini tradunt Ball. P. (n. 4 in nota) et Lehm. (l. n. 122) : ordinationes ab episcopo extra Synodum datas censendas esse veras leges, ideoque perpetuas, tantum in duobus casibus : primo, si ipse episcopus hanc voluntatem suam expresse manifestaverit ; secundo, si ordinatio dioecesanos omnes tum clericos tum laicos adstringat.

De conformitate autem quae vigere debet inter episcoporum ordinationes et universales Ecclesiae leges, haec notat Ill. Aichner (Comp. J. Eccl. § 18) : “ Possunt quidem esse sancitae praeter jus, non vero contra jus universalis Ecclesiae. Unde 1° Episcopi non possunt prohibere quod per jus universale expresse et indubitanter permissum est (nisi canones id eis diserte concedant) et, e converso, non possunt permittere quod jure universali prohibitum est. — 2° Valent autem illud propius definire quod lege canonica universali, quoad modum, tempus et circumstantias non tam accurate definitum est (v. gr. determinare ut pueri infra octo dies sint baptizandi dum canones dicunt tantum “ quamprimum commode fieri poterit „) aut quod definiendum canones episcopis permittant (v. gr. quoad cohabitationem clericorum cum mulieribus, quoad venationem et vestitum clericalem.) — 3° Item possunt episcopi res, non nisi probabiliter jure communi permissas, per leges dioecesanis vetare (v. gr. nundinas prohibere diebus festis). ”

Patriarchae in Ecclesia latina hodie titulo mere honorifico, sine ulla vera jurisdictione fruuntur. Archiepiscopi vero, licet proprie nullam in suffraganeos suos jurisdictionem habeant, possunt exercere in ipsos jura quaedam ad supplendam eorum negligentiam vel ad corrigenda quae suffraganei perperam egerint.

III. *Supremi Praelati Ordinum Religiosorum* solent legiferam potestatem in subditos suos habere. Quenam autem determinatae personae vel coetus hac potestate gaudeant, e concessionibus quas RR. PP. singulis religiosis ordinibus fecerunt, eruendum est. Sic in Soc. Jesu sola Congregatio Generalis potest veri nominis leges condere.

88. **Extraordinarie potestatem legiferam in Ecclesia exercent :**

I. *Concilia generalia* cum R. P. unita et ab eodem confirmata. Sepo-

nimus hic quaestionem, quam tractant Dogmatici, quid in adjunctis difficilibus Sedis Apostolicae vacantis vel Papae dubii Concilia generalia facere valeant.

II. *Concilia provincialia* pro provincia ecclesiastica ejus episcopi in iisdem adunantur. Idem tenendum pro toto territorio alicujus nationis ejus episcopi, praeside Primato vel Delegato Apostolico, in *Concilium nationale* seu plenarium convenerint. Haec tamen nationalia concilia tantum de expresso mandato seu licentia Sed. Ap. convocari possunt.

Ut autem horum conciliorum partialium decreta vim obligandi obtineant, requiritur ut a Sed. Ap. revisa fuerint. Quae revisio, in hodierna disciplina, in hoc consistit quod acta Concilii ad S. Congr. Conc. vel Prop. Fidei transmittuntur, a qua examini subjiciuntur et, si quid minus rectum irrepserit, corriguntur. Facta hac revisione, decreta Concilii promulgari permittuntur, neque antequam haec promulgatio facta sit, vim obligandi obtinent. (1)

Per hujusmodi revisionem illa Synodorum particularium decreta nequaquam vim legum Pontificiarum accipiunt, etiam pro illa provincia vel natione pro qua lata sunt. Ad hoc enim requireretur approbatio quam vocant "in forma specifica", cui scilicet "praemittitur causae cognitio et singula statuta diligenter expenduntur ac deinde, nulla adjecta conditione, auctoritate Apostolica, cum clausula *motu proprio atque ex certa scientia confirmantur.*" (Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 5. n. 11. collato c. 3. n. 4)

III. *Capitulum sede vacante*, seu *Vicarius capitularis*, quamquam nihil innovare potest in iis quae pertinent ad episcopi dignitatem et jura, probabilius habet potestatem ferendi leges, cum in potestatem episcopi defuncti succedat. (Reiff. l. c. n. 89 seq.) Nullam vero potestatem condendi leges habent Superiorissae monialium, utpote jurisdictione carentes.

89. Ad nostram disciplinam non pertinet determinare quinam in societate civili legiferam potestatem habeant. Quaestio haec e variis populorum *Constitutionibus* hodie solvenda est. Interdum apud unum supremum regni moderatorem, interdum apud plures sive personas, sive corpora moralia residet potestas legifera. Sic in Belgio collective exercetur a Rege, Deputatorum Camera et Senatu. (Constit. Belg. a. 26)

Si gubernium aliquod illegitime quidem, sed pacifice, regnum obtinet, regnicolae ejus leges servare tenentur, quatenus hoc necessarium est

(1) Cfr. Acta et Decreta Conc. Plen. Baltimor. 3i. Ex Decreto promulgationis et Decreto recognitionis quae iisdem praemittuntur clare patet qua ratione hodie leges conciliorum particularium a S. Sede approbentur.

ne ordo socialis perturbetur. Nam societas sine aliquo legali ordine subsistere nequit; alius autem ordo in casu impossibilis est. In hoc sensu generatim licebit fidelitatem eidem gubernio jurejurando promittere. Insuper licet multa praestare quae in se indifferentia sunt, cedunt tamen in utilitatem injusti gubernii, ut agere excubias, tributa solvere, etc. Haec enim sine gravissimo incommodo a subditis recusari nequeunt, neque talis resistentia legitimo principi prodesset: unde is in ea consentire censetur. Illicita vero sunt quaecumque tendunt ad usurpationem confirmandam et fovendam, vel ad principem legitimum laedendum aut impediendum ne regnum suum recuperet: siquidem illius jus laedunt. (Ball. P. n. 13 seqq.)

§ 2. DE LEGIS OBJECTO.

90. Ex ipsa legis definitione patet ejus materiam esse posse id omne et solum quod ad bonum commune conducere potest. Si autem de objecto alicujus legis determinatae quaeritur, erit illud omne et solum quod honeste et practice ordinari potest ad finem quem singulae societates sibi praefigunt assequendum. Sic legis civilis objectum esse potest quidquid honeste et practice ad temporalem felicitatem civium conducit.

91. **QUAER. I.** Num actus heroici i. e. qui extraordinariam difficultatem superandam praebent, lege praecipere possint.

RESP. Liqueat hujusmodi actus lege divina praecipere posse, tum ob supremum Dei in homines dominium, tum quia Deus gratia sua debilem voluntatem adjuvare nimiamque difficultatem levare potest. Generatim vero non potest lex humana, civilis vel ecclesiastica, hujusmodi actus imponere. Idem dic de Superiore praeceptum dante. Ratio est quia rem moraliter impossibilem juberet. (n. 83)

Excipe: 1° Si bonum commune praevalens poscit ut talis actus privato imponatur. Sic miles jubetur, tempore belli, sese exponere imminenti mortis periculo ad patriam tuendam.

2° Si quis libere amplexus est statum cui annexa est talis obligatio, ex. gr. proficiscendi ad missiones maxime periculosas.

3° Si Superior judicat aliquid esse moraliter necessarium ad status alicujus conservationem. Sic videntur Bonifacius P. VIII et Conc. Trid. (Sess. 25. c. 5. de Reg.) perpetuam clausuram imposuisse etiam illis monialibus quae ex regula ad eam non tenebantur. Ratio est, quod assumendo aliquem statum virtualiter nos obligamus ad ea quae in tali statu sunt moraliter necessaria. Cfr. Suar. de Relig. t. 4. tr. 8. l. 1. c. 8. n. 8.

92. QUAER. II. Num actus interni lege humana praecipii possint.

RESP. Claritatis causa juvat triplicem speciem actuum discernere: externos, qui scil. organis corporeis externis perficiuntur, ex. gr. solvere tributum, infantem ad baptismum ferre; mere internos, qui solis potentiis internis perficiuntur, ex. gr. emitte votum, meditari; mixtos, qui partim internis potentiis, partim externis organis absolvuntur, ex. gr. celebrare Missam cum intentione consecrandi. Videlicet,

Certum est: 1° Lege civili actus mere internos praecipii non posse: hi enim ad finem societatis civilis conferre nequeunt. Potest tamen eadem lex praecipere actus mixtos, ex. gr. juramentum, quod praestari nequit ut oportet sine interno religionis actu.

2° Ecclesiam praecipere posse actus mixtos, etiam actus externos occultos: hi enim ejusdem generis sunt ac ceteri qui cognosci possunt, neque ullum dubium praxis relinquit.

3° Potestatem fori poenitentialis se ad actus mere internos injungendos extendere. Constat ex praxi et ex utilitate talium actuum ad finem ad quem Christus hoc forum instituit.

4° Ecclesiam posse praecipere actus mere internos indirecte, quod facit: *a)* ubi interpretatur vel determinat legem seu jus divinum: sic definiendo fidei articulum, internae fidei obligationem imponit; — *b)* ubi, favorem aliquem largiendo, actum mere internum tamquam conditionem ponit: sic requirit meditationem de Passione Christi ad lucrandas indulgentias Viae crucis; — *c)* quando aliquis se sponte obligavit ad parendum alii etiam actus mere internos praecipienti.

Disputatur num Ecclesia actus internos directe et absolute praecipere possit. Negantem sententiam tenent S. Thomas, Suarez, S. Alph. et plerique DD. Pro affirmante stant quidam antiquiores AA., ut Elbel, Schmier et plures e recentioribus, ut Ball. P. (n. 122 seqq.) et Bouquillon (Theol. Mor. fund. p. 259 seqq.); in hanc partem propendet Lehmkühl (I. n. 132).

Rationes praecipuae negantium sunt: 1°) Non potuit talis potestas Ecclesiae concedi, quia repugnat ut leges ferantur de actibus quos iudex punire nequit. — 2°) Non debuit conferri, quia Ecclesia est corpus visibile, et ideo materia accommodata ad ejus communem et externam gubernationem debet esse et ipsa sensibilis et externa.

His respondent adversae sententiae patroni: ad 1um) Ecclesia saepe praecipit sine externa sanctione, delinquentes relinquendo propriae conscientiae et iudicio divino; imo posset, absolute loquendo, eos qui legem de actu mere interno violarent punire per poenam seu censuram latae sententiae; — ad 2um) Potestas illa est omnino consona indoli et fini Ecclesiae quae societas est supernaturalis, ad animarum sanctifica-

tionem instituta. Igitur potestas circa actus internos comprehenditur connaturaliter in generali potestate legifera Ecclesiae concessa; limitatio ad actus externos et mixtos admittenda non est nisi clare probetur.

Ad praxim parum conducit haec disputatio ob multiplicem potestatem indirectam in actus internos quam omnes in Ecclesia agnoscunt.

§ 3 DE LEGIS SUBJECTO.

93. PRINCIPIA. I. Omnes homines sunt **legi naturali** subditi, etiam ii qui habitualiter rationis usu carent, ut infantes et perpetuo amentes. Ratio est, quod in omnibus est natura humana pro qua illa lex lata est; unde quidquid objective legi naturali repugnat, ex. gr. fornicatio, involvit inordinationem naturae rationali repugnantem. Si qui AA. ut Laymann (l. 1. tr. 4. c. 10), negant infantes et perpetuo amentes ullis legibus subjici, intellegi possunt de subiectione perfecta et in actu secundo ita ut peccare possint eam violando.

Inde sequitur peccare eos qui infantes vel amentes ad actus legi naturali contrarios, ex. gr. ad blasphemias, provocant. Haec enim, quae veram inordinationem inducunt, tribuuntur principali agenti qui infante vel amente tamquam instrumento utitur. (Laymann, l. c. n. 3) Adde: interdum dari scandalum videntibus vel audientibus, interdum foveri in infantibus habitus qui postea ad peccatum formale ducant, ex. gr. si nutrix docet infantem verenda mulcere.

Notandum aliud esse quod aliquis lege non teneatur, aliud quod a lege excusetur, quamvis ei subditus sit. Talis excusatio haberi potest per ignorantiam, ebrietatem, dementia transeuntem et similia. Cfr. dicta in tr. de Act. Hum. cap. III.

94. II. Legi ecclesiasticae universali subditi sunt omnes et soli baptizati, habitualiter ratione utentes.

Ratio est, quod omnes et soli baptizati societatem supernaturalem Ecclesiae ingressi sunt ideoque ad ejus finem per leges idoneas ducendi sunt. Cfr. Conc. Trid. Sess. 14. c. 2. Ad hunc tamen finem duci nequeunt per regulam positivam et externam nisi habitualiter ratione polleant. Hinc,

1° Legibus ecclesiasticis minime tenentur infideles seu non baptizati, ac proinde per se licet eis opera servilia die Dominica imponere.

2° Iisdem legibus non tenentur catechumeni, quamvis utiliter plerumque ab iis earum observantia exigatur tamquam condicio sub qua ad baptismum admittantur.

3° Tenentur per se haeretici et schismatici qui baptismum acce-